Jüdische Pester Zeitung.

יידישע פעסטער צייטונג

דיעזעס בלאטט ערשיינט
דריימאל וואכענטליך
מאנטאג, מיטוואך אונד פרייטאג,
אונד קאסטט
פיר עסטערייך-אונגארן
גאנציעהריג 10 גולד. — קר. ע. וו.
חאלביעהריג 5 גולד. — קר. ע. וו.
פיערטעליעהר. 2 גולד. 50 קר. ע. וו.
פירים אויסלאנד
גאנציעהריג 11 גולד. — קר. ע. וו.
חאלביעהריג 5 גולד. 50 קר. ע. וו.
פיערטעליעהר. 2 גולד. 75 קר. ע. וו.

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן
יעדעז טאג
פ ר ענומעריר ען
אונד דער פרענומעראציאנס-פרייז
בעזאנגען מיט דעם עמפאנג דעס
ערסטען בלאטטעס.
דיא רעדאקציאן בעפינדעט
זיך אין
פ ע ס ט
זיאמענגעס בולוואר נומ. 29
(יאהרן מאן אויך דיא פרענומעראציאנסגעלדער צו יעדעז בעליעביג.)

Nr. 31. צוואלפטער יאהרגאנג פעסט, פרייטאג כט אדר ה.ת.ר"ם. Pest, den 12 März 1880.

דער איזראעליטישע שולפאנד

אים אונגארישען רייכסטאגע.

אין פארינער נוממער האבען וויר דיא רעדע דעס דעפ"טירטען אלאדאר מאלנאר איבער דיא סעמינאר- אונד שול-פאנדס-פראגע מיטגעטהיילט. דערזעלבע שפראך צו גונסטען דער לאנדעס-פארטיא אונד ווארנונגען דיא ארטהאדאקסען זיא שאנגנגסלאז. ווא מאן עס פאן איינעם זאלך קלייגען אונד בעזאגענען מעגשען נישט ערארטעט הייטע, ווייל האבען דיעזע רעדע אהנע נעגנע-בעמערקונג מיטגעטהיילט. דא ווייר עס אונס פארבעהאלטען, זאלכע נעגנע-בעמערקונגען נאכטרעגליך צו מאכען, הערר דעפ"טירטער גנוא מאטשארי הייעלט ווארט אין דער רייכסטאגס-זיטצונג פאם 10-טען דיעזעס צו גונסטען דער ארטהאדאקסען איינע זאלך קראפטפאללע רעדע, אין דער דיא בעהייפטונגען מאלנארס פאללשטענדיג ווידערלעגט ווארדען. —

דיא דייטשען פאלייטשען בלעטטער, ווערלכע בעראנגטליך איין זייטע דער לאנדעס-פארטיא שטעהען, פערא פענטליכען דענן אין זיר איינען קורצען, מאנערן אונד קראפט-לאזען איסצע דיע-זער ארטהאדאקסען-פריינדליכען רעדע מאטשארים. ווייר בעגאנען אונס ווידער, דיעזעלבע הייר נאך איהרעם פאללען אונדאלטע צו געבען, דא דיע-זע איין ענגע "נעגנע-בעמערקונגען" ענטהאלט. דיא ווייר ווענען הערען מאלנאר מאכען "אללטען הערר מאטשארי זאגטע:

"נעגערטעס הייז: איך מיס אין דער "בטיגען אנגלעגענהייט דער סעמינאר- אונד שול-פאנדס-פראגע מיינע שטיממע ערהעבען, ווייל עס מיינע פפליכט איזט, פיר דאס בערהאטע רעכט איינע-שטעהען. הערר מאלנאר זאגטע, דאס מאן דיא פעטיציאן ווענען טהיילונג דעס שול-פאנדס אדער דעססען ערטרעגנוסס נישט בעריקסיכטיגען דארף, ווייל עס יא מיינע צוויא "ווישען כאנפעסס'אנען מיט פערשיעדענען דאנמען" נישט, זאגטערן בלאס צוויא פארטיען! — דיעזע בעהויפטונג איזט ערארט איינע פאלשע, ערסטענס נישט עס יא צוויא "ווישע לאנדעס-איזראעליטען-שטאמטען, ווערלכע ביידע פאן דיינער מאיעסטעט דעס לאנדעס סאנקציאנירט זינד, נעמליך: איין לאנדעס-שטאטס אונד איין "ווישע-ארטהאדאקסעס שטאטס, נין לייטעט אבער דיעזע "ווישע-ארטהאדאקסען לאנדעס-אזיאנ-ציאנס-שטאטס איינדרינגליך, דאס דיא נעזעטצעס-טרייען איזראעליטען אונגארנס אונד זעבענבירגענס — אשכנזים אונד ספרדים — זיך צו איינער בעזאנ-דערן "ווישע-ארטהאדאקסען -כאנפעסס'אנ" כאנ-שטיטוירען. דיא רעדע איזט הייר אללא נישט פאן איינער פארטיא. זאגטערן פאן איינער "ווערלכען זעלבסטשטענדיגען "כאנפעסס'אנ". דיא איין זיינער מאיעסטעט אלס זאלכע סאנקציאנירט ווארדע. אבערדיעס דארף מאן יא דען גרונד דער איינגעגנגען בעהויפטונג נישט אונבעאכטעט לאסען, אים לאנדעסס פארדערטען נעמליך דיא ארטהאדאקסען "ווערטהאלט". דאס אין דיא שטאטטען דער זאטץ אינגאמען "ווערדע: "דיא איזראעליטישען אונגארנס אונד זעבענבירגענס כאנשטיטוירען זיך איין גרונדלאגע דעס "שלחן ערוך"! — דעשטען דיא נעזאלאנגען דיעזע פארדערונג צוגעגעבען, דא נאר גיך צו איינער טרעגנונג ווענ. אללין מערה אלס פאר דעס בוסס איינער נעפטיגען שלאגונג פ רבטעטען דיא נעזאלאנגען פאר דעס שרעקענס-ווארט "שלחן ערוך". זיא לייסען עס לייבער איין דען אייסטיטט דער ארטהאדאקסען איים דעס לאנדעסס אנאמען, בעפאר דיא איין גיר איינמאל אים לאנדעס-שטאטטע דען "שלחן ערוך" ווייגען לאסען זאללטען! דא לייגנס "אלל איין דער דאנד. דאס צייטען ארטהאדאקסען איזט נעזאלאגט נאך מעהר אלס איינע בלאסס פערשיעדענהייט דער דאמען אדער רעליגיאזען גרונד-זאטצונגען אבזאלטיג. עס איזט בעזאגנט, דאס דער "שלחן ערוך" איינעם בוך איזט, איין "ווערלכעס דאס נאנצע "ווען דעס "ווענ-טהומס בעריהרט. אין דיעזעס זיר אללע רעליגיאזען זאטצונגען אונד נעגריינדע דעס "דענטהומס נגוא" צוזאממענגעפאסט. נין דאבען אבער דיא נגאלא-גען אים לאנדעסס דען בעייז געלייפערט. דאס זיא פאס "שלחן ערוך" נישט "סטאנדען מאגען. — נישט בלאס איינע רעליגיאזע דאמען בירגען אלזא דען אינטערישיעד צוישען ארטהאדאקסען אונד נגאלא-גען, זאנדען זממטליכע רעליגיאזע פארשיפטען אונד נעבראוכע, ווערלכע עבען אים "שלחן ערוך" גנטדארטען זינד; אונד דאנן "ווייל מאן נאך בע-הייפטען, דאס אים הייטיגען "דענטהומ ווייגע צוויא זעלבסטשטענדיגען לאנדעסכאנען פארדארען, זאגטערן בלאס צוויא פארטיען: אבער אויך אים פראקטיען לעבען ווערען "ווי יא דען אינטער-שיעד. דיא ארטהאדאקסען נעמליך בעטען טעגליך, דער איינע מעהר, דער אנדערע "ווייגער, אונד דאס טרי דיא נעזאלאגען! זיא בעטען עבען נאר נישט: דעזעלבע ערשיינונג טרייטט אונס ענטגעגען בע-זעלך דער "ווי שען שפ"יוג-נעזעטצע. דיא פאן דען ארטהאדאקסען בעאכטעט "ערדען: דיא פאן דען נעזאלאגען אינבעאכטעט בלייבען!"

"הערר מאלנאר זאגטע, דאס דער אינטער-שיעד צוישען דען לאנדעסטע שפאנשען ריטס (מנהג ספרד) אונד דעם דייטשען ריטס (מנהג אשכנז) פ"ערל גראסער איזט. אלס צוישען דען נגא-לאגען אונד ארטהאדאקסען. דאס איזט "ווייגער אין נגאלטיגער אריכטונג. דער אינטערשיעד צוישען דעם שפ"ניש ריטס אונד דעם דייטשען ריטס בעטרעפפט בלאס דיא נעבעט-אריכטונג, נישט אבער דאס "ווערלכע רעליגיאזע לעבען. ווייל בייי-כען הויפ"ט דאך ווענען גראסערען בעזייז אלס דיא טראזאכע. דאס אללע רעבטגלייבען "ווען אין אונגארן אונד זעבענבירגען, אשכנזים אונד ספרדים, אלזא דיא אנהענגער דעס דייטשען ריטס אונד דיא אנדערגער דעס שפאנישען ריטס, זיך צו איינער אינהייטליכען "ווידש-ארטהאדאקסען כאנפעסס'אנ כאנשטיטוירטען. אונד דעס נעשאה צוי זעלבען צייט, אלס דיא ארטהאדאקסען אירע טרענונג פאן דען נגאלאגען מיט גראסען אפפערן אונד אנ-נעהמליכען אנשטרענגונגען בעוויר"שטעללט האבען! —

"אך דאבען דיא עדרע, דאס נעגערטע הייז אייך דאריין אייסטרעמען צו מאכען, דאס דער פ"אנפ"ריט אים גרונדע גענאממען נאר קיין רעכט דאס דאריבער צו ענטשיידען. אב אינטער ארטהאדאקסען אונד נגאלאגען כאנטגי-פערשיעדענהייטען אבזאלטען אירע נישט. דאס כאנגען זיר דיא דער-פארדאנגערען דאבענער אנגען. נין לייגען מיר דיא נוטאכטען פאר, "ווערלכע דער אבערראבבענער דר אללער אין לאנדאן, דאבענער דר הירש אין פ"אנפ"ריט אם מאין, דאבענער שייבער אים פראגליא, נעגענערטע מטגליעד דעס "ווענער ריבסראטס, אונד נאך אנדערע מערהערע נעגען דיא כאנגרעס-שטאטטען אבגעגעבען. דיעזע אללע בעהויפטען, דאס דיא כאנגרעס-שטאטטען נעגען דיא "ווישען רעליגיאנס-זאטצונגען פערשטאסען!" — דאס פארלאנגען דאס נעיים דאס רעכט נישט, אין אנגעגעהיטען אנדערס צו ענטשיידען, אלס אים זינגע דער הערפארלאנגערד-טען ראבבענער א"ראפאס!"

"אלל דאס איזט אינטשטיטט, אללין איך ווילל איינמאל הערען מאלנאר מיט זייגען איינגען "אפפען בערעטפפען. ער זאגט נעמליך, דאס דיא קעמפפפ אים שאסע דער איזראעליטען דען פ"ר-הערען קעמפפפען אינגערהאלב דער סערבישען קירכע אינטער דען אנגעגערן דער סער-בישען קירכע נאב עס קיינע דאנמען-פערשיעדענ-הייט. עס דאס בלאס "ענען דער שפראב-פערשיע-דענהייט איינע טרענונג צו שטאנדע, דא אין טייל "סערבשע, דער אנדערע טייל הונגעגע-"רמעניש שפראך. איך אינטער דען איזראעליטען גיבט עס קיינע דאמען-פערשיעדענהייט, זאנדערן בלאס איינע פערשיעדענהייט בעטרעפפט דער "גע-מיינדע-איינרישטונג "ווערלכע אללין דיא טרענונג הערפארגערופען! — "דיא נעזאגט, איך קאנן דיעזע בעהויפטונג מיט נישט גייב צוגעבען! נעדמען ווייר ערגאר אן, הערר מאלנאר הערטעט מיט דיעזעס פערגליכע רעכט. "אם פאלנט אבער הייר-הייס? דאס אינטער דען אנהענגערן דער סערבישען קירכע, אבגלייך אינטער דענזעלבען קיינע דאמענע-זאנדערן בלאס איינע שפראב-פערשיעדענהייט אב-"אלטעט, איינע טהיילונג דעס געמ"נזאמען פערמ-גענס פארנעמאממען "ווארדע: "ווארום זאללטע מאן אלזא צוישען דען איזראעליטען, אינטער "ווערלכען ליינ בעהויפטונג דעס הערען מאלנאר מיגדעס-טענס איינע פערשיעדענהייט דער "געמיינדע-איינ-ריכטונגען אביזאלטעט, דיא טהיילונג דעס גמ"נ-זאמען פערמאגנס אדער דעס שולפארנדעס גיבט פארנעהמען מאגנען! אדער איזט איין אינטערשיעד בעטרעפפט דער "שפראכע עטוא מעהר אלס איין אינטערשיעד בעגעלך דער גאנצען-אינריכטונג דער גמיינדע? מיט איינעם "ווארט: אב צוויא זעלבסטשטענדיגע כאנפעסס'אנען אדערר בלאס צוויא פארטיען — דאס לאממט צו דיעזער גלייכ-פ"ראגע גאר נישט: דא זעלבסט "ענען ווייר? פאר-שיען ערסטערען, דאס גמ"נזאמע פערמאגען, דיא ביא דען אנהענגערן דער סערבישען קירכע, אינבע-דיגנט צוי פערטהיילונג גגלאנגען מיסטע.

הערר מאלנאר פ"אגט: "ווארום דיא ראבבי-נער-סעמינאר אים אייסלאנדע יא ערריכטעט "ער-דען? נין, אין יסלאנד "ווארדע אין ראבבענער-סעמינאר ערריכטעט. דא זיך עבען דיא אבסאלוט רוסישע רעגערונג. אים דיא רעליגיאזען געפ"הלע דער "ווען נישט רוممערט. דיא "ווען שייגען פער-ענעמס. דאס איינע זאללע ראבבענער-אנשטאלט פ"ר זיא אין גערייסעסטם-צ"אנגע זיא - דיא רעגיע-רונג אין רוסלאנד האטטע העפ"ר גיר אין פער-אכטליכעס לעבעלן. איך גלייבע ערגאר, דאס "ווי אונס נישט דיא רוסישע רעגערונג צום מוסטער גערעמען דארפ". "ענן דיא ארטהאדאקסען בערהיי-טען, דאסס דאס ראבבענער-סעמינאר פ"ר דיא אי-גען גערייסענסטיאנג בילדעט. זא מוסטען פ"ר אידרע אבערערגונג דרשעפקטיריען! אללין "ווא דאס ערגעל פאן דיעזעס רוסישען ראבבענער-סעמינאר? עס איזט טראטען דעס מאכט-ווארטעס דער אב-סאלוטען רוסישען רעגערונג בלעבלד איינגעגאנגען, דא דיא נעטיגדען קיינען ראבבענער איינגערעמען "ווא"לטען, דער אים סעמינאר דענאנגבילדעט "ווא"ר-בעהיפטען. דאס דיא ראנגרעס-שטאטטען נעגען דיא "ווישען רעליגיאנס-זאטצונגען פערשטאסען!" — דאס פארלאנגען דאס נעיים דאס רעכט נישט, אין אנגעגעגהיטען אנדערס צו ענטשיידען, אלס אים זינגע דער הערפארלאנגערד-טען ראבבענער א"ראפאס!"

"אללין דאס איזט אינטשטיטט, אללין איך ווילל איינמאל הערען מאלנאר מיט זייגען איינגען "אפפען בערעטפפען. ער זאגט נעמליך, דאס דיא קעמפפפ אים שאסע דער איזראעליטען דען פ"ר-הערען קעמפפפען אינגערהאלב דער סערבישען קירכע אינטער דען אנגעגערן דער סער-בישען קירכע נאב עס קיינע דאנמען-פערשיעדענ-הייט. עס דאס בלאס "ענען דער שפראב-פערשיע-דענהייט איינע טרענונג צו שטאנדע, דא אין טייל "סערבשע, דער אנדערע טייל הונגעגע-"רמעניש שפראך. איך אינטער דען איזראעליטען גיבט עס קיינע דאמען-פערשיעדענהייט, זאנדערן בלאס איינע פערשיעדענהייט בעטרעפפט דער "גע-מיינדע-איינרישטונג "ווערלכע אללין דיא טרענונג הערפארגערופען! — "דיא נעזאגט, איך קאנן דיעזע בעהויפטונג מיט נישט גייב צוגעבען! נעדמען ווייר ערגאר אן, הערר מאלנאר הערטעט מיט דיעזעס פערגליכע רעכט. "אם פאלנט אבער הייר-הייס? דאס אינטער דען אנהענגערן דער סערבישען קירכע, אבגלייך אינטער דענזעלבען קיינע דאמענע-זאנדערן בלאס איינע שפראב-פערשיעדענהייט אב-"אלטעט, איינע טהיילונג דעס געמ"נזאמען פערמא-גענס פארנעמאממען "ווארדע: "ווארום זאללטע מאן אלזא צוישען דען איזראעליטען, אינטער "ווערלכען ליינ בעהויפטונג דעס הערען מאלנאר מיגדעס-טענס איינע פערשיעדענהייט דער "געמיינדע-איינ-ריכטונגען אביזאלטעט, דיא טהיילונג דעס גמ"נ-זאמען פערמאגנס אדער דעס שולפארנדעס גיבט פארנעהמען מאגנען! אדער איזט איין אינטערשיעד בעטרעפפט דער "שפראכע עטוא מעהר אלס איין אינטערשיעד בעגעלך דער גאנצען-אינריכטונג דער גמיינדע? מיט איינעם "ווארט: אב צוויא זעלבסטשטענדיגע כאנפעסס'אנען אדערר בלאס צוויא פארטיען — דאס לאממט צו דיעזער גלייכ-פ"ראגע גאר נישט: דא זעלבסט "ענען ווייר? פאר-שיען ערסטערען, דאס גמ"נזאמע פערמאגען, דיא ביא דען אנהענגערן דער סערבישען קירכע, אינבע-דיגנט צוי פערטהיילונג גגלאנגען מיסטע.

הערר מאלנאר פ"אגט: "ווארום דיא ראבבי-נער-סעמינאר אים אייסלאנדע יא ערריכטעט "ער-דען? נין, אין יסלאנד "ווארדע אין ראבבענער-סעמינאר ערריכטעט. דא זיך עבען דיא אבסאלוטע רוסישע רעגערונג. אים דיא רעליגיאזען געפ"הלע דער "ווען נישט רוممערט. דיא "ווען שייגען פער-ענעמס. דאס איינע זאללע ראבבענער-אנשטאלט פ"ר זיא אין גערייסעסטם-צ"אנגע זיא - דיא רעגיע-רונג אין רוסלאנד האטטע העפ"ר גיר אין פער-אכטליכעס לעבעלן. איך גלייבע ערגאר, דאס "ווי אונס נישט דיא רוסישע רעגערונג צום מוסטער גערעמען דארפ". "ענן דיא ארטהאדאקסען בערהיי-טען, דאסס דאס ראבבענער-סעמינאר פ"ר דיא אי-גען גערייסענסטיאנג בילדעט. זא מוסטען פ"ר אידרע אבערערגונג דרשעפקטיריען! אללין "ווא דאס ערגעל פאן דיעזעס רוסישען ראבבענער-סעמינאר? עס איזט טראטען דעס מאכט-ווארטעס דער אב-סאלוטען רוסישען רעגערונג בלעבלד איינגעגאנגען, דא דיא נעטיגדען קיינען ראבבענער איינגערעמען "ווא"לטען, דער אים סעמינאר דענאנגבילדעט "ווא"ר-

אויך דיעזע צייטונג קאנן מאן
יעדעז טאג
פ ר ענומעריר ען
אונד דער פרענומעראציאנס-פרייז
בעזאנגען מיט דעם עמפאנג דעס
ערסטען בלאטטעס.
דיא רעדאקציאן בעפינדעט
זיך אין
פ ע ס ט
זיאמענגעס בולוואר נומ. 29
(יאהרן מאן אויך דיא פרענומעראציאנסגעלדער צו יעדעז בעליעביג.)

האט דיא פערלאבונג דעם קראנפרינצען איינגלייך האדען גראד פריידיגען געפיהלעס אין דען הערצען אללער וואכזאמען, דיא פיר דאס וואהל אונזו-רער מאנארכיע נאך הערין אונד זינ האבען!

אים אונגארישען רייכסטאג ווירד הייטע איינע געשלאסענע זיצונג אבגעהאלטען. אין וועלכער דיא בעגלייטונגס-אדרעסס דעם אונגארישען פארלאמענט אן דאס אללער-האכסטע לאנד-פאאר אונד אן דען קראנפרינצען פעסטגעשטעללט ווערדען ווירד.

פערשיעדענע נייאיגקייטען.

* (הארטמאנן גיכטאיינגע-ליעפערט, זאנדערן אויסגעזייג-זען.) דער לערם וועגען דעם רוסישען גיהילם-טען הארטמאנן אין פאריז האט גינמעהר זיין ענדע ערריכט. בעקאנטליך פאדערטע דיא רוסישע רע-גיערונג דעם אויסליפערונג מיט דער בעזיפ-טונג, דאס הארטמאנן אין דער איינגעבארן-פער-שיאונג ביא מאסקי מיטגעווירקט האבע אונד אין פאלגע דעסען אלס „גמיינער פערבריעער" צו בעהאנדעלן ווא. דיא פראנצאזישע רעגיערונג בע-הויפטעט ערארן, דאס איין גיהילפע אים גיגיענד גינאממען זיי האבע אונד אין גיהילפע אים גיגיענד גינאממען זיי אין „פאלטשער פערבריעער" אזו, דען מאן ליעט פראנצאזישע גיזעטצע גיכט אים-ליעפערן דארף. זיא פאדערטע דארער, דאס דיא רוסישע רעגיערונג פארערסט אויידערלעזליכע בע-ווייז איינברינגע, דאס הארטמאנן ווירקליך ביא ענער איינגאבארן-פערשיאונג דיא דאכ אים שפיעלע האטטע. דיא דיא רוסישע רעגיערונג זאלכע בעווייזע גיכט ליעפערן קאנגטע, זיא בעשלאס דיא פראנצאזישע רעגיערונג דיי הארטמאנן גיכט אים-ליעפערן, פאן וועלכעם בעשלוסס דער רוסישע גיזאנדטע אין פאריז דענן איין זאלליר פערשטענ-דיגט ווארדע. נאכדעם „ערארן" פראנגליר זיך מיט רוסלאנד „ענען דיזעם גיהילפטען גיכט פער-פיינדען מאג. זיא ווארדע הארטמאנן אים פראנג-ריך אויסגעליפערט. ער ווירד פאליציליך ביז צום קאנאל „לא מאנש" טרانسפארטירט ערדען. פאן איים ער פער שיף נאך ענגלאנד גיבראכט ווערדען אזו. אם פיר רוסלאנד דערפיר אין נטצען ערזאכסט. „ענען אין גיהילפטע אנשטאטט פאן פאריז אים, גינעמדר פאן לאנדאן אים ווייג פיינדליכרישען גיגען דען רוסישען שטאאט פארטע-זעטצען ווירד!

* (דיא צושטענדע אין נאזאר.) גישטאלטען זיך אומער טרויריג. מאן ווארטאנגס דער מיינונג, דאס מיט דער גיע-דערעיפונג ענער באנדע, דיא אייגע אבטהיילונג עסטערריך-אונגארישער סאלדאטען איבערפאלען אונד אנגעשאסען האטטע, דאס גאנצע ערגיינגס צו ענדע ווא. מאן טראסטעט זיך דאמיט, דאס דיא גאנצע באנדע אויסאנגארער גיגאנט ווארדע, איבער-דיעם ווארדען יא פיר מיטגליעדער דערזעלבען געטאדטעט. פיר הינגעגען געפאנגען גינאממען אונד מעדהרערע שווער פערוואונדעט. אללין דיא גיעדערלאנגע, וועלכע ענע רייבער-באנדע ערלית-טען, האטטע נאך אומער גיכט דען ערפאלג. דיא גישטארבע רוהיג ווערדע הערגיסטעללען, זיא ווירד דער „גיין פריגען פרעססע" אים נאזאר-באל-גענדעם מיטגעטהיילט: דיא סאלדאטען מיססען אומער בעריית זיין, ערדע שטענדע ליפען נאכריכ-טען אין, דאס גיע באנדען פאן דעזער אדער יגע-גער זיטע איינפאללען ווערדען. דיא ארמען סאל-דאטען אין פריפאלע זינד זיט דריא וואכען גיכט אים דען גליעדערן גינאממען. אם 24. פאריגען מא-נאטט הערשטע אונטער דער בעפאלגערונג פאן פריפאלע אין גרנזגעבאלאזער שיערגיע, דא זיך אין דער גנדע דעם ארטעם פערשיעדענע בעוואפפ-נעטע באנדען ציגטען, וועלכע אייגע איבערפאלל בעאבסיכטיגטע. דיא סאלדאטען בעזיגטיגטען דיא ווייטגטען בינגטע, איבערדעם ווארען מערערע ארמעע-אבטהיילונגען אים פלעיילע הערבייגעפיפען, אים גאנזיינגפאללען דיא באנדען מיט פיראיגטער דראפט גיערגיישאגען. אלס ערדע דיעזע אר-מעע-אבטהיילונגען אין פריפאלע איינטראפען, דיא צאגען זיך דיא בעוואפפגעטען באנדען איילגטע צייטיג אונד פערשיאנדען אין דיא בעיגע. ווי דאס מאן בעריית אנדערן אין דיא בעיגע, ווי דאס דעם מיליטערס גיגען פלאטצליכע איבערפאללע, אללע ארטשאפטען. אין וועלכען זיך געמיליר איינע מיליטעריש בעוואפענע בעפיגדען. ווארען מיט דליגען פעסטגיגען אומגעבען. דאמיט דיא ארמען באנדען גיכט איינרייגען קאנגען. אובריגעגס דאס אינזער גיזאנדטער אין קאנסטאנטינאפעל מיט דער טירקישען רעגיערונג בעריית אייג פערגליכען געטראפפען. דאמיט דיעזע בייא דער אינטערבריגונג דיעזער דייבערישען אונד אייפטעגרישען באנדען הילפרייכע האנד בייגטע. עס שטעהט ערארן צו בעפרכטען, דאס דיעזע באנדען זיך אם דיא טיר-קיא ענען זא ענגע ליממערן ווערדען, אלס אים עסטערריך-אונגארן. דיעזע האבען געמליר אירערן ווען אין מאנטענגריא. פאן דיא אים דיא פאן צייט צו צייט גיגען דיא עסטערריך-אונגארישע בעוואפ-נונג גיפערליכע אויספעללע מאכען קאנגען! — זא ווייט דער בעריכט דער „גיין פריגען פרעססע", דיי אינזערריישע האבען שאן פריהער דאריין הינ-געווענגען, דאס מאנטענגריא אין אללעם שולד האט. זא ווייא רוסלאנד, קאנן אייך דיעזעם גלייגע, אבער ווילדע פרעסגעגטהיים דען אינפלוס אינזערער מא-נארכיע אים אייגענע גיכט ווילדע. נאמענטליך פיהלט עס זיך בעלייגט דארורך, דאס אינזערע סאל-דאטען גיכט אין באסניען גיבליבען, זאנדערן אייך אין נאזאר-באזאר אייגדראנגען. דעסהאלב אינזער שטעטע מאנטענגריא דיא „ווילד"-באנדע אונד אלאס זיא אייך דיעזע גיבליבע „אממעלן. דאמיט דיא עסטערריך-אונגארישע בעוואפענונג בעאבסיכטיגט „ערדע. נון מיט מאנטענגריא דיא אבער דער דאמפף אין שווייגיגער „ערדע, דא מאנטענגריא, ווייא אללגעמיין בעקאנגט גיבטם טהון, וואס עס גיכט פאן רוסלאנד אויפגעפארדערט ווירד!

* (אין רייבער לעהרער-בעטטלער.) פאר „ענגען מאנען ווארדע דער אין פרעמדער ווא „ענען בעטטעלווא פאן דער פאליציא אررעטירט. נון ווארדע בייא אינער פאר-גענאممענען הויסזוכונג זיינער קליידונגס-שטיקע פאלגענדע גיגענשטענדע פאר-גיפונדען: אין פאלם-לאן, אין ווייסיגרענג-לאן, 617 גולדען אין באאר-געלד אונד צווייא שפארבאסען-ביכלין אויף 6000 גולדען, דער פערבאסטעטע הויסט סאמעל ווייס, „אר גענעגענע שיל-ערגרער, דער ווייג בעטטעלער ווירד פער שיב אין דיעע הייمאט גישיקט ווערדען.

נאכטראג.

אין דער הייטיגען רייכסטאגס-זיצונג שפריכט מאטיא ריפר אין דיא ארטהאלבען, פיר פאר-לאנגט, דאס מאן דיא שול-פאנד-אנגעלעגענהייט צערסטט דער רעכטס-קאممיסיאן איבערגיבט, „ווילכע אבער דאס גערעכטע אונד אבער דיא רעכטליכע נאטור דיעזעס פאנדעס ארטהיילן זאלל. דיא ארטהאלבען האבען אויף דיי פאנד דאסזערבע עכטע. ווא דיא גיגאלאנגען, „ענ אויך דיא ארטהאלבען פאליגיש גיגליידעט גיגיגען אונד קיין שווייג-פליגיש עססען, לאנגען דיא אינדעססען גיטט פאסראמען זיין אונד בילדונג אנגערמען, — אין „ידען-פינדליכער דעפטיגטער בעהיפטעט „אהל, דאס מאן פיר דען שול-פאנד אינען סעפא-ראט-ציג בעשטעללען זאלל, אים דיא „ידען נאך „אריין-שראל צו פיהרען, אבער דער שטאאט „ווילכער שטיעלען אונד פליסיגע בייטער בייטעט, לאנגען דאס גיכט צוראאסען, דיא „ידען לאנגען אויך אונגען פערבינדונג מיט דען בייטעטען בייטער זיין."

פיינגמעראאנגס-אינלאדונג.

ווייא „ענען אונגער „ענערשען פיינגמעראנגען דערען פיינגמעראאנגס-ווערען אם 15-טען מעיען 1880 צו עגרה גיגעבן (וואס נאנען דייטליך אויף אידיע „אדיגס-טליפפע אנגעגיבע אים) אידיע פיינגמעראאנגען צו אן צ ענגגען, דאמיט דיא פערגיגונג דער בליגע-טער קיינע שטאיגונג עליידיגע.

גישעפטסבעריכט

ווייגיגע פער פיגיר-אחד 14.25—14.30 גולדן.

דאפער פער פיגיר-אחד 7.65—7.70 גולדן.

הונדערטען באאמטער פער מאי-יוני 1880, 8.82½ גולדן.

ווייגער שלאגס-פיגיר מארקט. דער אויפ-טריעב אויף דעם ווייגער שלאגס פיגיר-מארקט אם 8-טען ד. מ. בעטריג (282 שטיק). דאפאן ווארען: 1508 אונגארישע 555 אבלגישע אונד 757 דייטשע. דיא פרייזע שטעללטען זיך פיר 100½ אונגארישע מאסס-אנסען 50—50½ גולדען, אבלגישע 52—56 גולדען, דייטשע 52—59 גולדען.

פרעאנזווארטיגער „ערדאקטער: מאר בריי ווייס.

פרוכט- אונד מעהל-פרייז-טאבעללע.

פרוכט	וויאלשטעס פר הונדערט	פער וויאלשטעס 100	פרוכט	פר הונדערט	פער וויאלשטעס 100
וויינען נייער באאמאער	—	—	פרוכט		
„ „ „ „	75	13.90—14.05	קארן	72	11.—10.85
„ „ „ „	76	14.10—14.20	נדרפטע מאלץ	62	9.50—8.60
„ „ „ „	77	14.30—14.40	נדרפטע פיסעלר	92	8.25—8.—
„ „ „ „	78	14.45—14.55	האפער	41	7.90—7.65
„ „ „ „	79	—.—	קוכלין באאמאער	—	8.70—8.05
„ „ „ „	80	—.—	אנדערע	73	8.00—8.55
טרייס	74	—.—	הונדיז		7.40—7.85
„ „ „ „	75	14.—14.10	וויינען פער אקטאליטר		
„ „ „ „	76	14.20—14.30	פיינסטע		—
„ „ „ „	77	14.40—14.50	הונדיז		14.25
„ „ „ „	78	14.55—14.65	נדרפטע		8.82
„ „ „ „	79	—.—	האפער		—
„ „ „ „	80	—.—			7.65
פעסטער באדען	74	—.—			—
„ „ „ „	75	13.75—13.95			—
„ „ „ „	76	13.95—14.05	באללען-מעהל	פר הונדערט	פר אל
„ „ „ „	77	14.20—14.30	נדרפטע	0	24.50
„ „ „ „	78	14.35—14.40	דער באללען	1	23.70
„ „ „ „	79	—.—	צו 100	2	22.90
„ „ „ „	80	—.—	קילאגראאמם	3	22.—
וויינבערגער	74	—.—	מיט זאק	4	21.30
„ „ „ „	75	—.—		5	20.60
„ „ „ „	76	14.—14.10		6	19.50
„ „ „ „	77	14.20—14.30		7	19.—
„ „ „ „	78	14.40—14.50		8	18.40
„ „ „ „	79	14.55—14.65		8½	16.20
			שפיריטוס: אלטע מעהראע פרוסרעצע		36.—
			„ „ „		38.50

קורז-טאבעללע פאם 9 מערץ.

נעלד-פרייז	פר אל	לאזע	פר אל
וויאלשטעס	100 —	פאאמאליגע לאזע צו 25 גולדען	— —
דייטשען	5.57	פרייפעלר לאזע „ 100	123 —
נעטרלייט-אונגארישע 5 גולדען גאלד.		„ „ 50	62.50
שטיק 20 פרענקען	9.43	„ „ 20	32.75
אמסטערדאם	9.43	„ „ 20	37.50
דייטשע רייכסבאנקנאטען	58.05	אונגארישע פרעמיען-לאזע צו 100 גולדען	111 —
20 פרענקשטיק	11.09	„ „ 50 גולדען	111.50
פאפיר-ריבלי	1.24	טיזיגער לאזע	120 —
לאזע		ווערטה-פאפיערע	
1854-לאזע 4 פרעמיענגע שטאאטס-לאזע	122.25	אונגארישע גאלד-רענטע	101.50
1860-לאזע „ „	129.40	אונגארישע נייגרענטלאסטענגע	89 —
רייכסע „ „	130.50	פעסטער פאפיער	88 —
1861-לאזע צו 100 גולדען	171.50	וויענער-בישיגע	88 —
„ „ 50	170 —	אלגיגישע	97.75
קראם וויינבערגער	29 —	בוכארישע	97 —
טיזיגער לאזע	17.25	אונגארישע אייזענבאהן-אנלעהען	118.70
בוכארישע לאזע	179.25	וויינבערגער-אנלעהען-אבלאזונגס-שיינען	91.50
פאאמאליגע דער אונגארישען באנק-לאזע	43.25	פאאמאליגע דער אונגארישען באנק-לאזע צו 10 גולדען	—
אונגארישע לאזע צו 5 גולדען	107 —	אונגארישע פרעמיען-לאזע צו 5 גולדען	102 —
דער אונגארישען פרעמיען-לאזע צו 10 גולדען	25 —	דער אונגארישען אנלעהענס-לאזע צו 5 גולדען	93 —
טיזיגער לאזע	17.50	דער אונגארישען אנלעהענס-לאזע צו 10 גולדען	—
בוכארישע לאזע	20.50	אנגלאנד לאזע	95 —
אנגלאנד לאזע	43.25	פרעמיען-אנשטאלט צו 5 אונגארישע	101.50
פאריזער לאזע	43.25	פרעמיען	102 —
וויענער-לאזע	18.50	רעטטע צו 6 פרעמיען	80 —
פאלנער-לאזע	51.75	דער אסטער קאטהעדראל-באוטע	141 —
ווארשאווער לאזע	22 —	דער אסטער	
סט.-גאלאלס לאזע	43.50	דער אלט-אסטער	

Eigenthümer u. verantwortlicher Redacteur: M. Reis.

Budapest, 1880. — Druck v. M. Burian, Waitznerboulevard

ווערדען זיך שאַן פֿערא״ינגען, ״ענען זיא זעהען, דאס ווי אידרע אינא״ינגקייט ניכט אינטערשטעען, אך ״ינשע, דאס דער פֿאַנד ״״שער נור פֿאַן דער רע-גערונג פֿערא״אלטעט אינד פֿיר דיא פֿערבי״שונג דער בילדונג אינטער דיא ״ידען פֿערזענדע ״יער-דע, אי״ך בי״שטע איך דען הערען קולטוס-מי״ניסטער, ער מאגע דאהין טראכטען, דאס ער דיא סי״מפע, ״עלכע ער פֿאַם פֿאַנדע פֿיר דאס טי״ב-שטי״מפונג-אינשטיטוט אין ״ינען געגעבען, ״עבער דעם פֿעס-טער בלודענ-אינשטיטוט געבען.״

הערר״ ״אנטע מי״ניסטער ט ר ע פֿ א ר ט: ״דיא אי״נטראַראַכסען ״אַללען דיא טי״ב-שטי״מפונג קינדער אין דיא פֿעסטער אינשטאַלט ניכט בי״נגען דאַרפֿען, ״יי״ל זיא בעהי״ינדערט אינשטיטוט דעלגיאַזער אי״נט. אך ״ערדע מיר זין ״ערזורגען, אַב דיעס ״אהר אינט. ״ענען ניכט, זא ״ערדע איך דיא אינטערשטי״טצונגס-סי״מפע נור דעם הי״ינען אינשטיטוט געבען.״

דער דעפֿי״טער בראַאינס א ר ב א ן זאגט: ״דיא ״ידען ״אַללען ניכט אי״ם אינגאַרן פֿערבי״עבען ״ערדען, ״יא עס אי״שטי״ג פֿערלאַנגט, זאַנדערן זאַל-דען פֿערלאַנגט מי״ט אי״ם פֿערבי״דען ״ערדען אינ״ד ציאַר דיר דיא באַנדע דער בי״ראַלדי״ונגס, דער גלי״בי״ינס אינד דער צי״יל-עדע. דיא שי״דע-אינד, ״אמ״ט זיך דיא ״ידען פֿאַן אי״ם אבזאַנדערן, מי״ט מיר דיא בי״לדונגס בי״שטי״נט ״ערדען, אך ״אַללע בי״דא דען נעגאַלאַנען. ״יי״ל דעגע מעדר פֿיר דיא בי״לדונג זינד.״ — אי״ך דער דעפֿי״טער ט ר ה א ל ״ זאגט: ״דיא אי״נ-אַללעטען מי״ט״ען מי״ט אי״ם צי א י נ ע ם דאַ״פֿער פֿערשטאַנען ״ערדען, דעם-דאַלב זאַלל אי״ך דיא צי״יל-עדע זאַבאַלד אי״ם מאַגלי״ך אינגעפֿי״רט ״ערדען.״

דער דעפֿי״טער, באַראַן אַרפֿאַר מ ע ר-נ י א ב ן זאגט: ״אך אַללע בי״א דען אינ-טראַראַכסען אינד שטי״מפע פֿיר דען אנטראַג דעם הערען דאי״רעקטאָר דעגעגי״ש ״ערלען ״״ אין אַן פֿא-דעגע בראַכטען.״ ״אם גין הערען אי״ש-טי״צי בעטי״פֿפֿט זא דאס ער אי״נען פֿערזאַגלי״כען דאס נעגען דיא ״ידען. אבער אי״ם אינגאַי״שען ״״בסטאַנד מי״סטע מאַן זיך די״שען, זאַלכע אינגע-ערגען אינ״ד בי״שטי״מי״ונגען נעגען דיא ״ידען פֿאַרבי״דונגען. אי״שטי״ג זעדט בי״א ערער שרעכטען שפֿערזאַגען אי״נעם בי״ראַכטען נור דען ״ידען ה י נ ט ע ר דעם ״ירען בי״ראַכטען: ״אַ-דאַם זעדט ער ״ערעבער ניכט דען בי״ראַכטען, דער פֿאַ״ דעם ״ידען שטעהט״ (הערר״ דעקאַ״ט״ט״ר: ״ענען הערר מערגאַנסאַן עס הער פֿיר גיט פֿערדעט. דיא ״ידען צי פֿערבי״דונגען, זא פֿיגרי איך עס הער״ פֿאַסענדער״. דיא בי״ראַכטען נעגען דיא ״ידען צי פֿערבי״דונגען.״)

דיא צי״יט דער דעפֿאַ״מאַציאָן מי״ט די״שער, ״יאַ״ריך דיא נאַ״אַסע מאַכט דעם פֿאַאַסטעם נעבראַכען ״יאַ״ריג, אי״ך דערעם ע״אַ״ינגס הערלט דאַבאַלד דיא נאַנגע ״ערלט אין אי״פֿי״ינונג. — גלי״כצי״ציג ״יאַ״ריג דאַבאַלד אַללע דאַסטראַ-לקען אין אי״״אַפֿא אין נעפֿאַ״ר. אינטער דיא הערי״שאַפֿט דער טי״רקען צו קאַמפֿען. סולטאַן סולי״מאַן צאַג פֿאַם אַ-טען אי״נטער ״ענער תרעאַ אינד לי״עס אַללע קאַסטראַ-קען מאַ״רדען אינד פֿי״לגרי״ען. ע״ר ״אַללטע נאַגען אי״״אַפֿא אינטער ״ינע מאַכט ברי״נגען. — דיא נאַנגע ״ערלט ״יאַ״ר אי״ך פֿלאַטגלי״כע ״ואַנדער פֿאַרבי״די״ט — מאַן ע״ר״אַ-טעט דען אינטערנאַגאַ אדער אי״נע ע״ערי״נונג די״ער ״ערלט — אינד דיא ״ידען ע״״יאַ״רטי״ען דען לענגסט ע״ר״ינ-טען מי״ט.״

דיא ״ידען ע״״יאַ״רטי״ען לענגסט, דאס אי״נעם טאַ-געם דיא פֿערשי״אַנגען. ״שי״ת השבתים״ אין אי״נער אי״נער נענגער פֿאַן אי״ינען אי״פֿפֿי״ינדען ״ערדען. מאַן ע-ערלטעט זיך אי״ך פֿאַן דעם פֿלוס „סמבטי״ן״, דער אין דען ״יאַכגע-מאַגען פֿלי״עסט, ״״יי״ט אינד בי״״יט — אם שבת אבער שי״ל״ל ״שעהען אינד דאַס דאַרפֿ דיא בנו משה ״יאַ״-נען אי״ ״ ״ — אינד נין ״יאַ״ר אי״ן ״״יי״ער פֿי״נען פֿאַן ״ענען הערי״שענדען שבתים אין ליטאַבאַן אי״נגעראַפֿפֿען: — אללע ״ידען דער נאַנגען ״״ילט ״יאַ״ריג די״ערעם ע״אי״נגעס אין דאַכטער אי״פֿי״ינונג.

דען ״ידען ״אַנגע דיך ״יאַכגי״ פֿאַלגענדעס: ״מי״ן בי״ראַר בעפֿי״לט אי״נער די״יטאַר הערדיס מי״ינער אי״״ינ-ערלטע קי״ינגער, אינד איך בין פֿאַן דען ״שבעים זקנים״ ״ינגס קאַנגי״״ינעס אין דיא אי״״אַפֿאַ״שען ״ענגעגען אינד הערי״שער אינד נאַטגעגלי״ך אין דען פֿאַאַסט נגשיקט ״יאַ״-נען נאַאַסט אי״״אַפֿעקראַאַ נעמאַכט. דיא ״ידען בעגינגען אי״ך״ן. אין ״ידי״שער מאַלער משה אינד אין אנגעזעהענער ״״יי״נער מאַגן נאַמענס „מעלח״. פֿערזי״כערטען זיך פֿיר אי״ך״ן: דען ער האַטגעט אי״ינען צו פֿערי״שערען נעגעגען. ער האַבגע אי״ינען אי״פֿפֿאַ״ר פֿיר דען פֿאַאַסט צי״ם ״יאַ״רלי״כען אי״נגעגאַנגען אי״״אַפֿאַ״ר אי״״אַ״ינגען אי״״אַ״ינגען אי״״אַ״ינגען

דע! — געהען זיי ווייטער: איך אין פאדא (אטא-ליען) עקסקורסיע אין סעמינאר. דאס עכענפאללס איינגעגאנגען איזט אינ אין דייטשלאנד? נין. דא עקסקורסיען וואל צוויא דאבבעלע-סעמינאר, איינעם אין ברעסלי אינד איינעם אין בערלין. אל-ליין ביידע סעמינאר זינד יא בעקאנטלך בלאס פרייאט-אנשטאלטען. אין ברעסלויא עקסקורסיע נעמליך אין דייבער יידע, נאמענס פרענקעל, דער גיע געהרייאטעט האטטע. אלס פרענקעל בעריישס איין גרייז וואר, וואירדע ער פאן דעם גערדאנקען געפאלאנס, קריגען ערבען צוריקלאסען, איך דען זין נאמע אינד זיין פרעמאנען אבערגעהען וואללטען. דא בערעדעטע אין שליעך דאבבעלע דיזען אלטען „שיאבאפאס", זיין נאנצעס פרעמאנזיר-ערכטונג איינעם דאבבעלע-סעמינאר צו פרעמאבען. דא דיעזיך זיין אנדענקען אין אללער עיינקרייט פאר-טרייערן וויירד. דער מאנן פאלגטע דיזעם ראטדע, אינד אין דער טהאט פרהט דאס אין בעיפל-לייא בעשטעהענדע סעמינאר דען טיטעל דאס „פרעמדלישע סעמינאר". — אין בערלין וואירדע דאס סעמינאר עבענפאללס נין איינעם איינגעלעגען אינס לעבען גערפען, נעמליך פאס דאבבעלע הול-דעסהמער. דיזער מאנן שפרעכט, וואהנטע ער אין איינגעשטאדט דאבבעלע יאר, דען אדטראדאסען, אינע ווארד ביא דען וויכלבען אר-טראדאסען פרעטרייען געייגנען צו לאנגען. אלס דיא אדטראדאסען דיפפרעטרייען אינס דעם לאנ-גרעססע אינזעגרעגען, דא בלייבע דער הערהרע-הייטער דענגאר אינס לאנגרעססע, דא ער דאפפען, דאס דיא לאנגרעסלער אינס דיא לייטונג דעם סע-מינארס אנפרטרייען ווערען, נאר שליס דעם לאנגרעססעס זאה ער זיך אין זיינער דאפפענונג גע-ריטטן, דא ער נין זאהאל ביא דען גנאלאנגען, אלס ביא דען אדטראדאסען אללעם אנזעהען איינגע-בוסט האט, פרהטעטע ער זיך נאר בערלין, יא ער טרהילס אינס איינגען מטטעלן, טרהילס אינס ער-בעטטעלטען גערדערן איין איינגע פרטס אין סע-מינאר ערהרכטעטע, עס איזט איין דיעזעס בלאס איינע פרייאט-אנשטאלט וועלכע דען טיטעל „הול-דעסהמערשעס סעמינאר" פרהט. איך הערטע וויילך נטטס דאנגען, וועגן דערר מאריין „אדר-מאנן אדער הערר פרל מאנזל אדר בערייטענדעס פרעמדאנען עכענפאללס ער ערכרכטונג אייגע דאבבעלע-סעמינארס וויטען אללטען, ערער לאנגן יא אבער זיין גנלד נאך בעלעבען פרעפענען, אללייר דיא ערכרכטונג איינעם סעמינארס אינס אי-נעם פאנדע, אן וועלכעם איך דיא אדטראדאסען, דיא פאן איינער זאלבען אנשטאלט נטטס דיססען מאנען, מינדעסטענס צור הולפטע בעטהיליגט זינד — דאס איזט דאך אין שרייענדעס איינעכט.

וועלכעם מאן דא בענגעהען וויירדע, אינד דיעזעס מס בעלעמפפפ וועדען!"

הערר מאלנאר זאגטע, דאס דיא אדטראדאק-סען דיא אינגאדשע שפראכע נטטס לעבען. איך דאס איזט נטטס ריכטיג. אין דעם אינגאדער נטט-נאזאס בעפינדען זיך עטוא 600 שטודענטען. פאן דענען מינדעסטענס 200 יודען זינד. אין דען פאלקס-שולען בעשטעהט דיא הולפטע דער שולער אינס יודישען מונדערן, דא זעהט מאן וויאהל, דאס דיא אדטראדאקסען דיא פאטערלאנדישע שפראכע עבענוא גטט לעבען. אלס דיא נעפאלאנען, אבער איך דיא בערייפטטע, דאס אין סעמינאר זין מטטעל, דאס דיא יודיש-אינגאדשען אינדע דאבבעלע נטטס אינס גאלדצען בעצעהען מטטעלן, דיא אין דאפפען אינד שיה אינד שטרפפפפען ערטי-גען, איזט אינרכטיג! איך ווייס נטט. „אינס מין פרייער, הערר מאלנאר, פאר דעם דאפפען אינד דען שיה אינד שטרפפפפען אינעם גאלצטען דאב-בעלע אינע זא קונדשע פרכטה דאס. דאמיט ער זיך נטטס גאר אין זעהר בעאנזהטיגע, וולל איך הערדן מאלנאר פרזוכען, דאס אינטער דען 300 בזו 400 דאבבעלען אין אינגאדן קיינע דרייא פאדאדאטען זינד, וועלכע אינס גאלצען אב-שטאמפען! —

„איך בעדייערע נין. דאס הערר מאלנאר זיך צו דער אינטערנ הרטרייטען לעבען. דאס דער אנ-טראג אשטרייטס בעצעלד דער אדטראדאקסען בערעכטיגט אזט. ער יאגטע געמליך דאס עס בע-סער ערע. ווען דיעזע וויכלבד נאך „ירשלים אינס אנדערע אללטען. — נאך דיעזער אנזיכט זאלל-טע מאן אלזא דען אדטראדאקסען דען שול-פאנד אינסאלגען, דאמיט זיא דייזע-שפפזען נאך ירשלים דאבען! איך „עטטע ערגאר, דאס דיא דען דייזע שטנדע ווייטפאן אין דער הייפטשטאדט ערען, אינד ווייטפטען זיא צוריקפען, דאמיט זיא אינס דאך עטוא גנלד באיען! (אללגעמיינע הייטערקייט).

„דאך לאסטען ווייטדעס! איך שטללע פאל-גענדען אנטראג: דאס נעמליך דיעזע פעטיציאנען נטטס דעם קולטוס-מינטטער איבערגעבען ווערדען, אנדערען דער רעכטס-ראמטטסאיען דעם ריכטס-טאגעס, דאמיט דיעזע דיא „עבטרלנג" זיטע דער שול-פאנס-אנגעלעגענהייט פרייפפ אינד אינ. נטט-אטטען דאריבער אבגעבען. דער דער אייגענטליכע אינד רעכטמעסיגע איינגעטרטטער דיעזעס פאנדעס איזט. ערטטס איזט גרנדלאנג איינעם זאלבען נטט-אבטעגנס ווייד דאס פאדאטענע עגטשיידען לאנ-גען, אב עס רעכט ווייד, דען שול-פאנד צו טעטי-נאר-ציילקען צו פרייערדען! —

דיעזער אנטראג ווארד פאן 11 זערדר בעדייטענ-דען דעפטיטען אינטערטרייטען. דיא ווערדע מא-טטאריס בלייבע אים פאדלאמענטע נטטס אינגע איינדרוק. הערר מאטטאי האט אללערדינגס מערי-דערע אנגרייפפ מאלנאר גענען דיא אדטראדאק-סען מיט פיעלער גשיקלטקייט ווערטלעגט!

נאך דער דערדע דעפטיטען מאטטאי זיטטע זיך מאלנאר גענען דיא אנגרייפפ מאטטא-ריס צו פרטהדיגען. הערייך שטעללטע נאך דער דעפטיטע אנדרעאס דיא אדרדען אנטראג, דאס צו דען בערגנגען, אנטער „ווייטען דיא יודי-שען שולען אנטערשטטצט ווערדען, איך דיא בע-דענגנ איינגאמענען ווערדען מטטסע, דאס דיא פאדטראגס-שפראכע אין דען שולען אינגאדיש זין זאלל.

הערייך זאגטע דער דעפטיטע אנטאן בארט: „מיינע אזדאלטטען ווערדע אינד איך דער דאבבעלע מיינע „אדל-בעגרדעס דא-בען מיך גגבעטען, פיר דיא אנטהיילבארקייט דעם פאנדעס צו שטטמען. איך שטטמע דארער פיר דען אנטראג דעם הערדן ווערטע.

הערר „נטטסלטע דעפטיטע לעשקא זאגטע: „איך שטטמע ווערע פיר דיא פרטהדי-לונג דעם פאנדעס אינד צייכ נאך דעם צאהלונ-פרהדלטנטסע צייטען אדטראדאקסען אינד נגאר-לאנגען, מאן שפרטכט דיא דיעזע „גלנגנגקייט פאן דער צייל-ענדע, איך בין דאנגען, ווייל דאבען דאצ נאך לאנגע צייט, דיא צייל-ענדע אינגפרטרען.

הערר אינטערסס-לונגע דעפטיטע דענגע זאגטע: „איך פרייע מיך, דאס אין אינגארן אין דאבבעלע-סעמינאר ערריכטעט ווארדע. איך מיט דער ווייטען פרעפאדארדע מיס זיך ערדער אינגאר פרייען, ווייל דיזע דיזעלבע דען „ירעל-שלומאין ענדע גמאכט ווירד, „וועלכע בין עטצט נין דורך שרטטס גטלטטעט ווארדען. „וועלכע אייגע שפראכע שפראכע. דיא נטטס ווייטש. נטטס ווייטש אינד נטטס ווייטש אינד אינ. איך שטטמע פיר דען אנ-טראג „עטטע'ס.

איך אין דער גגסטרגען ווייססאגס-ווטצונג „אידע דיעזע פערדאגלונ פאדטעגעטצט. צו-ערסט שפראך ווייטש אלזו גגגען אינד דאנן אל-בערט קיש פיר דיא אדטראדאקסען. — דאנן ערדאב זיך דער דעפטיטע פיל האפפמאנן אינד זאגטע: „ווייטע „ינשען אין געבלדעטעס, אינטהייליכעס „ווטעטרים אינד מיינע ברטגנגנג. דיא טרעגנגנג אינס זאאדאר פיר דיא אידאליטען אלס פיר דיא אנ-נאהן שעדלדד. ווען מאן נין דען פאגד אינטהי-לען זאללטע, דא „ווייטע מאן עטטס דעכט דיעזע טרעגנגנג אינטערשטטצען — אינד דאס עבען דיי-פען ווייד נטטס טהען. — איך האפפע, דאס מיט דעם פאדטטרטטע דער בילדונג איך דיא אנאיינגקייט אינטער דען „ווען אינפאדען „ווערדע. דיא „ווען טטאריס בלייבע אים פאדלאמענטע נטטס אינגע איינדרוק. הערר מאטטאי האט אללערדינגס מערי-דערע אנגרייפפ מאלנאר גגגען דיא אדטראדאק-סען מיט פיעלער גשיקלטקייט ווערטלעגט!

הערר מאלנאר זאגטע, דאס דיא אדטראדאק-סען דיא אינגאדשע שפראכע נטטס לעבען. איך דאס איזט נטטס ריכטיג. אין דעם אינגאדער נטט-נאזאס בעפינדען זיך עטוא 600 שטודענטען. פאן דענען מינדעסטענס 200 יודען זינד. אין דען פאלקס-שולען בעשטעהט דיא הולפטע דער שולער אינס יודישען מונדערן, דא זעהט מאן וויאהל, דאס דיא אדטראדאקסען דיא פאטערלאנדישע שפראכע עבענוא גטט לעבען. אלס דיא נעפאלאנען, אבער איך דיא בערייפטטע, דאס אין סעמינאר זין מטטעל, דאס דיא יודיש-אינגאדשען אינדע דאבבעלע נטטס אינס גאלצען בעצעהען מטטעלן, דיא אין דאפפען אינד שיה אינד שטרפפפפען ערטי-גען, איזט אינרכטיג! איך ווייס נטט. „אינס מין פרייער, הערר מאלנאר, פאר דעם דאפפען אינד דען שיה אינד שטרפפפפען אינעם גאלצטען דאב-בעלע אינע זא קונדשע פרכטה דאס. דאמיט ער זיך נטטס גאר אין זעהר בעאנזהטיגע, ווייל איך הערדן מאלנאר פרזוכען, דאס אינטער דען 300 בזו 400 דאבבעלען אין אינגאדן קיינע דרייא פאדאדאטען זינד, וועלכע אינס גאלצען אב-שטאמפען! —

„איך בעדייערע נין. דאס הערר מאלנאר זיך צו דער אינטערנ הרטרייטען לעבען. דאס דער אנ-טראג אשטרייטס בעצעלד דער אדטראדאקסען בערעכטיגט אזט. ער יאגטע געמליך דאס עס בע-סער ערע. ווען דיעזע וויכלבד נאך „ירשלים אינס אנדערע אללטען. — נאך דיעזער אנזיכט זאלל-טע מאן אלזא דען אדטראדאקסען דען שול-פאנד אינסאלגען, דאמיט זיא דייזע-שפפזען נאך ירשלים דאבען! איך „עטטע ערגאר, דאס דיא דען דייזע שטנדע ווייטפאן אין דער הייפטשטאדט ערען, אינד ווייטפטען זיא צוריקפען, דאמיט זיא אינס דאך עטוא גגלד באיען! (אללגעמיינע הייטערקייט).

„דאך לאסטען ווייטדעס! איך שטללע פאל-גענדען אנטראג: דאס נעמליך דיעזע פעטיציאנען נטטס דעם קולטוס-מינטטער איבערגעבען ווערדען, אנדערען דער רעכטס-ראמטטסאיען דעם ריכטס-טאגעס, דאמיט דיעזע דיא „עבטרלנג זיטע דער שול-פאנס-אנגעלעגענהייט פרייפפ אינד אינ. נטט-אטטען דאריבער אבגעבען. דער דער אייגענטליכע אינד רעכטמעסיגע איינגעטרטטער דיעזעס פאנדעס איזט. ערטטס איזט גרנדלאנג איינעם זאלבען נטט-אבטעגנס ווייד דאס פאדאטענע עגטשיידען לאנ-גען, אב עס רעכט ווייד, דען שול-פאנד צו טעטי-נאר-ציילקען צו פרייערדען! —

דיעזער אנטראג ווארד פאן 11 זערדר בעדייטענ-דען דעפטיטען אינטערטרייטען. דיא ווערדע מא-

פאלליעטאן.

רעטטונג דער יודען.

(34-טע פאדטעטצונג.)

נאכדעם ווערד „נגעס" אללע נערוויטסע דער מאר-גאנען קאנגטע, בעגאב ער זיך צום קאנג יאאא אינד זאגטע איזט אללעס איזט. דאריך וואירדען אללע נאכען וויאהנ-אריש דער פיאטטען מארגאנען פרייאטטע, יא דער נערדערעכטיגע נגעס דאסטע דיזען איינגעגען פיאטטען ברודער פרייאטטען.

קאנג יאאא ווארד אין פאלגע דיעזע אנזייגע פעסט עגטשלאסען, דיא איגקוייזיציאן אייד אין פאדטגאל איינ-צוזטיגען אינד שיקטע איך דיזען נגעס אן קאנג קארל V. נאך שפאנגען, דאמיט ער דאגי פרעדעלפ, דיא איגקוויי-ציאן אייד אין פאדטגאל איינגפרטיגן. —

צו אידער שרעקלקען איבערראשונ דאסטען נין דיא מאריאנען אין פאדטגאל פאן דיעזעס פרכטכטיגען פרייאטטע דיעזעס „נגעס" ערפאהרען אינד ווארען אינבער דיזען נגעדעטרעכטיגען שפאן אן ווערד ערכטטעט. דאס דען פעסטען עגטשלוס אפפטטען, דעס שפאן גאנצוגאי-לען אינד אין דעם אנזאטצ צו מאדטטן, צוייא נטטס-לטנג, „וועלכע עבענפאללס מארגאנען ווארען אינד אים גע-ווטען מיט אידען ביידען בריידען גערפאלטען דאסטען, אייגלטען דעם „נגעס" נאך, דיא ערייכען אין אנזייס דער שפאנטען נגעגגע ביא דעם אינד „בארגאען" אינד מאר-מטטען דיעזען „נגעס" מיט דעם שוערטטע, דיא פאדגען אייד דיא בריעפע דאנגס בייא אים, וועלכע דיא איגקוייזיציאן אין פאדטגאל עגטשלאס אינד אנזעגדעס.

דיעזע מארדער ווארדען אבער דאנן גגדדקט, אייד דיא פאלטער גגשפאנגט. אים אידער מטטשלדיגען אנזי-גגבען, אינד צוגטטעט צום מארד אייד דעם גאלגען פרי-אוטטיילט. — דאס פאדטגאטטע גערכטט פרדהגגטע דיא שטרגגטטע שטראפע אינבער ווא. אינד עס ווארדען אידי-גען פאר דער הרגטטונג דיא הגדע אבגעהיגן אינד דיא דער אן פפפדדע-שטטיפפען צום ריכט-פלאטטע גגשלייפט ווארדען. —

דער אבטילונג פרייאטטער „נגעס" ווארדע פאן דען קאטאלוקען אלס הייליגע מרטטיער פרערערט, ער ווארדע נאך דעם טאדע פאס פאפפסט הייליג גגשפראכען אינד ערהעלט דען נאמען „מרטט-פע" (דאס הייסט: דער „גלוגגגס-פפפסט.) דער אגט, דיא „נגעס" גגשאדטגע ווארדע, גגלט נאך ריגגט אלס הייליגע אגט פר דיא דא-טאליקען, אינד דיא „וועגגלען פאן פיעלען ווארדען, „וועלכע אן דעגגס אגט.-ב. גגשטאנדגן.

נון ווארדע אין שפפגגגס ערגגט גגקאלטגן, אים דיא מגגשלדדגגן דער מארדער אגטבגאגגטגן אינד צו גגשטרקגן — אללע מארגאנען ווארען ווגגגט אין אללע-נאגגטגן גגפאדר — אינד ווגגט! — פלאטצלר טראט דיגר אין מגקרגדדגגגס ווגגגגגגגן אין. דגרד ווגלגגס אללע ווגגגגגגגן אגטגגגגגגגגגן אינד מארגאגגגגגגגגג